

RAPORT WSRW - CZERWIEC 2016

SKOŃCZMY POSZUKIWANIA RAZEM

**Kontrowersyjna działalność
spółki Geofizyka Kraków
(grupa PGNiG) na terenie
okupowanej
Sahary Zachodniej**

WSRW WESTERN SAHARA
RESOURCE WATCH

OPUBLIKOWANO:

WARSZAWA, 28 CZERWCA 2016

ZDJĘCIA:

EQUIPE MEDIA (P 1)

AMRPENWS (P 2, 4)

MOHAMED DCHIRA (P 7)

IVAN BROADHEAD (P 9)

BARTEK SABELA (P 6, 8, 9, 13)

Ten raport może być dowolnie używany, zarówno w wersji drukowanej jak i elektronicznej.

W razie pytań lub komentarzy prosimy o kontakt na adres: coordinator@wsrw.org

Raport przygotowano i opublikowano dzięki wsparciu Emmaus Stockholm.

Western Sahara Resource Watch (WSRW) jest organizacją międzynarodową z siedzibą w Brukseli. WSRW pracuje na rzecz ludności Sahary Zachodniej, prowadząc badania oraz organizując kampanie przeciw plądrowaniu zasobów naturalnych Sahary Zachodniej przez Maroko.

www.wsrw.org

www.twitter.com/wsrw

www.facebook.com/wsrw.org

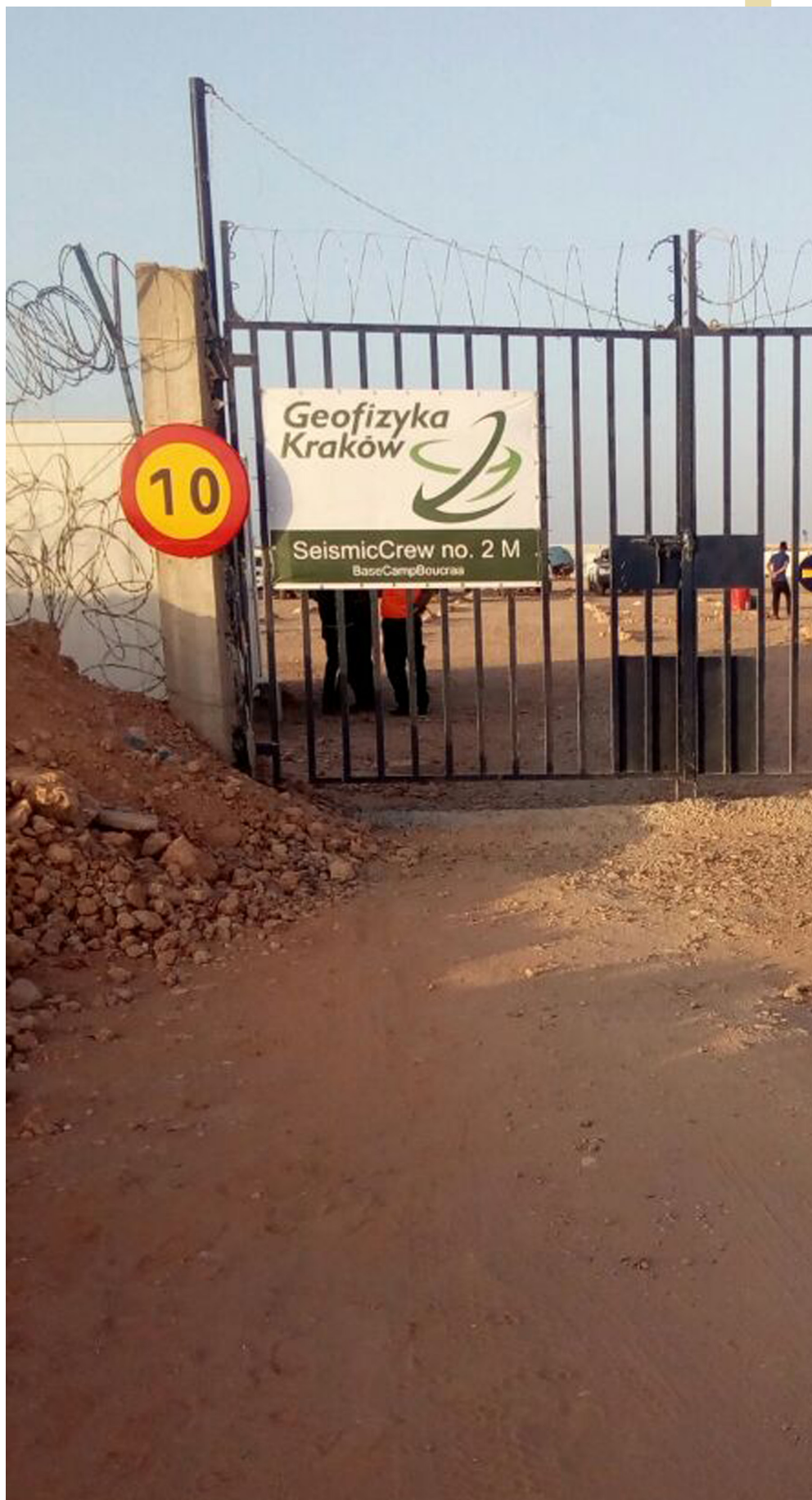
www.instagram.com/wsrw_org

By prowadzić jeszcze bardziej intensywne badania i międzynarodowe kampanie WSRW potrzebuje Twojego wsparcia. Pod poniższym adresem znajdują państwo nasze dane bankowe:

www.wsrw.org

ISBN: 978-82- 93425-07- 6

Kwatera Geofizyki Kraków (grupa PGNiG) na Saharze Zachodniej

POLSKIE KONTROWERSJE

Wysoce kontrowersyjna działalność polskiej spółki na Saharze Zachodniej utrudnia wyzwolenie ostatniej afrykańskiej kolonii.

W kwietniu 2016 roku spółka Geofizyka Kraków, należąca do państwowej grupy PGNiG, na podstawie umowy z Królestwem Maroka, rozpoczęła operacje na terytorium okupowanej Sahary Zachodniej. Zgodnie z opinią ONZ jakiegokolwiek działania związane z poszukiwaniem ropy i gazu na terenie Sahary Zachodniej są niezgodne z prawem, jeśli ludność zamieszkująca jej terytorium nie wyrazi na nie zgody i nie będzie czerpała z nich korzyści. Spółka Geofizyka Kraków grupa PGNiG w żaden sposób nie zabezpieczyła powyższych praw.

Królestwo Maroka okupuje tereny Sahary Zachodniej od 40 lat. Od 1991r. ONZ jest zaangażowana w przeprowadzenie referendum w sprawie uzyskania niepodległości przez ten kraj. W wyniku konfliktu połowa Saharyjczyków (rdzenna ludność Sahary Zachodniej) zmuszona była uciekać ze swojego ojczystego kraju i mieszka od wielu lat w obozach uchodźców na terenie Algierii. Aktywiści, którzy walczą o wolność tych terenów, są regularnie prześladowani, torturowani i zamykani w marokańskich więzieniach. Żaden kraj nie uznaje marokańskiego zwierzchnictwa nad Saharą Zachodnią, jednakże Geofizyka Kraków grupa PGNiG wydaje się mieć na ten temat inne zdanie, utrudniając swoją obecnością wysiłki ONZ mające na celu pokojowe zakończenie konfliktu.

“Firma uznaje potrzebę poszanowania powszechnie przyjętych zasad współżycia społecznego. Odnosi się z szacunkiem do wartości kulturowych społeczności, wśród których pracuje, oraz realizuje swoje cele w duchu poszanowania praw człowieka i troski o środowisko.”

Etyka biznesu. Ze strony firmy Geofizyka Kraków ¹

Maroko jest jedynym krajem Afryki Północnej, który nie posiada własnych złóż ropy i gazu i jest w całości zależne od importu tych surowców.

23 marca 2016 r. Geofizyka Kraków ogłosiła podpisanie kontraktu na badania sejsmiczne przeprowadzane w „Maroku”.² Miesiąc później, ujawniona została informacja, że operacje te będą faktycznie miały miejsce na terenie okupowanej Sahary Zachodniej.

Geofizyka Kraków w 100% należy do spółki Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo (PGNiG), kontrolowanej przez Skarb Państwa. Spółka PGNiG jest w 70,4% własnością Skarbu Państwa, a pozostałe 29,6% jest w posiadaniu innych podmiotów. PGNiG podlega notowaniom na Warszawskiej Giełdzie. W czerwcu 2016r. spółka PGNiG restrukturyzowała swoje aktywa, zezwalając Geofizyce Toruń by przejęła Geofizykę Kraków.

Ani Geofizyka Kraków, ani spółka matka (PGNiG), nie otrzymały zgody od ludności mieszkającej na terytorium Sahary Zachodniej na prowadzenie swoich operacji. Aktywność związana z poszukiwaniem ropy i gazu, która nie respektuje praw Saharyjczyków jest, według ONZ niezgodna z prawem.³ Sami Saharyjczycy wielokrotnie protestowali przeciw zaangażowaniu polskiej spółki na ich ziemiach.⁴

Tymczasem dziewięć dużych ciężarówek należących do Geofizyki Kraków przemierza obecnie terytorium okupowanej Sahary Zachodniej wykonując badania sejsmiczne. Badania te mają na celu sprawdzenie możliwości wykonania przez Maroko nielegalnych odwiertów naftowych na okupowanym terenie.

WOJNA, PRAWA CZŁOWIEKA

W 1963r Sahara Zachodnia została włączona przez Organizację Narodów Zjednoczonych na listę “terytoriów niesamodzielnych”.⁵ Od tego czasu Zgromadzenie Ogólne ONZ wydało wiele rezolucji, w których potwierdzało prawo Sahary Zachodniej do samostanowienia i dekolonizacji poprzez realizację wolnego referendum, w którym miejscowa ludność, Saharyjczycy, mogła by określić własną przyszłość. Niestety od końca lat sześćdziesiątych Maroko oraz Mauretania zaczęły zgłaszać roszczenia do tego terytorium, uzasadniając je historycznymi powiązaniem oraz etnicznym pokrewieństwem, któremu sami Saharyjczycy jednoznacznie zaprzeczali. W 1975r. prawo Saharyjczyków do samostanowienia jasno potwierdził Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości.⁶ Niestety, wbrew opiniom międzynarodowych instytucji, w listopadzie 1975r Maroko oraz Mauretania dokonały brutalnej inwazji na Saharę Zachodnią. Inwazja spotkała się z zaciętym oporem ze strony Frontu POLISARIO, organizacji która reprezentuje interesy Saharyjczyków na arenie międzynarodowej.⁷ W 1979r Mauretania wycofała się z konfliktu, przyznając, że inwazja była błędem. Maroko okupuje Saharę Zachodnią od 40 lat.

Żadne państwo, ani instytucja międzynarodowa (w tym Polska oraz UE i ONZ), nie uznaje marokańskiego zwierzchnictwa nad Saharą Zachodnią.⁸

Marokańska inwazja w listopadzie 1975r doprowadziła do długiej i wyniszczającej wojny. W jej wyniku połowa ludności Sahary Zachodniej została zmuszona do ucieczki na bezpieczne tereny Algierii, jedyne kraju, który udzielił im pomocy. Dziś w obozach uchodźców w okolicy algierskiego Tindouf żyje blisko 200.000 Saharyjczyków. Te czterdzieści lat to dla nich kolejne pokolenia, które nie znają innego życia niż w obozie uchodźców, w brudzie, nędzy i zapomnieniu. Mimo to w tak trudnych warunkach udało im się stworzyć struktury Saharyjskiej Arabskiej Republiki Demokratycznej, jedyne w swym rodzaju państwa na uchodźstwie. SARD jest uznawany jako niepodległe państwo przez kilkadziesiąt państw na świecie. Jest też pełnoprawnym członkiem Unii Afrykańskiej.⁹

Druga połowa Saharyjczyków od czterdziestu lat żyje pod brutalną, marokańską okupacją. O tym jak wygląda ich życie można się dowiedzieć z alarmujących raportów organizacji takich jak Amnesty International, Committee Against Torture, Human Rights Watch, Frontline czy Robert Kennedy Center.¹⁰ Wszystkie one od lat zwracają uwagę na ustawiczne łamanie praw człowieka, brak wolności słowa, przemoc, gwałty, porwania i tortury. Sami Saharyjczycy nazywają okupowaną Saharę Zachodnią “największym więzieniem Świata”.

*Podczas gdy Maroko
plądruje zasoby naturalne
Sahary Zachodniej,
połowa jej mieszkańców
żyje w obozach
uchodźców w Algierii.*

Obozy uchodźców saharyjskich w Algierii.

„Byłem w ponad sześćdziesięciu krajach i nigdzie nie widziałem bardziej zorganizowanego i bezwzględnego systemu opresji niż w okupowanej Saharze Zachodniej”

*prof. Stephen Zunes
Wydział Nauk Politycznych
Uniwersytetu San Francisco ¹¹*

*Marokańska policja rozpędza demonstracje saharijskich kobiet.
Okupowane El Aaiun, stolica Sahary Zachodniej.*

“MUR WSTYDU”

Wojna na Saharze Zachodniej trwała długich 16 lat i zakończyła się podpisaniem zawieszenia broni pod auspicjami ONZ, w 1991r. Warunkiem zawieszenia broni było zorganizowanie referendum. By dopilnować jego realizacji, na teren konfliktu przybyła misja pokojowa ONZ MINURSO¹². Niemniej Maroko konsekwentnie torpeduje wszelkie próby rozwiązania konfliktu proponowane przez ONZ, Unię Afrykańską oraz USA. Mimo 25 lat wysiłków dyplomatycznych referendum nigdy nie zostało zorganizowane.

W marcu 2016r działania marokańskiego rządu doprowadziły do poważnego zaognienia sytuacji w regionie, kiedy w reakcji na działania Sekretarza Generalnego ONZ Ban Ki-Moona strona marokańska wydalila z okupowanych terenów cały personel cywilny misji ONZ¹³. To wydarzenie absolutnie bez precedensu w historii działań pokojowych ONZ. Misja MINURSO, dzięki staraniom Francji, najbliższego sojusznika Maroka pozostaje jedyną misją pokojową ONZ nie posiadającą mandatu do monitorowania praw człowieka¹⁴.

Do dziś ponad 500 Saharyjczyków uznaje się za zaginionych w wyniku tzw. “wymuszonych zniknięć”.¹⁵ Dziennikarze zachodnich mediów oraz członkowie humanitarnych i organizacji praw człowieka są systematycznie deportowani z terenów okupowanych przez Maroko.¹⁶

Podczas konfliktu Maroko zbudowało długi na ponad 2200km mur obronny, dzielący tereny Sahary Zachodniej na dwie części. Mur ten jest największą strukturą wojskową na świecie. Strzeże go 160.000 żołnierzy oraz miliony min lądowych czyniąc z Sahary Zachodniej jedno z największych pól minowych na świecie.¹⁷

Obozy uchodźców saharijskich w Algierii.

*Ofiarami min lądowych
i niewybuchów padło już
ponad 2500 osób,
w tym wiele dzieci.
(dane za Action On
Armed Violence).¹⁸*

Obozy uchódców saharijskich w Algierii.

Marokański mur z lotu ptaka.

ZASOBY NATURALNE

Artykuł 73 Karty ONZ jasno stwierdza, iż eksploatacja zasobów naturalnych terytoriów niesamodzielnych (a za takie uważana jest przez ONZ Sahara Zachodnia) może się odbywać tylko i wyłącznie za zgodą lokalnej ludności i w zgodzie z jej interesami ekonomicznymi.¹⁹ Zatem udział w eksploracji dóbr naturalnych na terenie Sahary Zachodniej przez firmy z innych krajów jest niezgodny z prawem międzynarodowym. Bezprawność takich działań została klarownie stwierdzona w opinii prawnej Podsekretarza ONZ ds prawnych Hansa Corella z 2002r.:²⁰

„Jeśli dalsze działania eksploatacyjne miałyby postępować z naruszeniem interesów i woli ludności Sahary Zachodniej, byłyby one traktowane jako sprzeczne z zasadami obowiązującego prawa międzynarodowego w dziedzinie eksploatacji zasobów naturalnych na terytoriach uznanych za niesamodzielne”.

Nielegalność eksploatacji zasobów Sahary Zachodniej Hans Corell potwierdził jeszcze kilkakrotnie.²¹ Strona marokańska oraz firmy zaangażowane w rabunkową eksploatację Sahary zinterpretowały jednak ten dokument jako akceptację dla swoich działań. Druzgocącą opinię na temat takiego proceduru wydała również Unia Afrykańska w 2015r.:²²

“Jakakolwiek eksploracja i eksploatacja zasobów naturalnych przez Maroko, inne kraje, grupy krajów czy zagraniczne firmy działające za zgodą Maroka na terenie Sahary Zachodniej jest nielegalna bowiem narusza prawo międzynarodowe i rezolucje ONZ i UA. Eksploatacja zasobów naturalnych jest także zagrożeniem dla integralności i dobrobytu ludności Sahary Zachodniej. W tym świetle, zagraniczne firmy lub kraje wchodzące z Marokiem w umowy/kontrakty, których celem jest eksploatacja zasobów naturalnych na Saharze Zachodniej, wspierają nielegalny proceder a umowy/kontrakty takowe powinny być traktowane jako nieważne.”

Wbrew temu co twierdzą władze marokańskie, Sahara Zachodnia nie jest i nigdy nie była częścią Królestwa Maroka.²³

10 grudnia 2015r Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej cofnął zgodę na eksport do UE dóbr pochodzących z terenów Sahary Zachodniej w ramach porozumienia handlowego między Unią Europejską a Marokiem.²⁴ Trybunał podkreślił przy tym, iż żadne ciało międzynarodowe nie powierzyło Maroku zwierzchnictwa nad terenami Sahary Zachodniej.

Sahara Zachodnia jest terenem niezwykle bogatym w zasoby naturalne. Złoża fosforytów w okolicy osady Bou Craa są jednymi z największych na świecie. Według danych WSRW, w 2015r. Maroko wyeksportowało około 1.4 miliona ton tego surowca.²⁵ 80% ryb łowionych przez statki marokańskie pochodzi z wód przybrzeżnych Sahary Zachodniej. Produkty, które tradycyjnie uważane są za marokańskie, takie jak ryby i owoce morza pochodzą w dużej mierze z terytoriów okupowanych. Z Sahary Zachodniej pochodzą również produkty rolnicze, jak na przykład pomidory.²⁶ Od 2001r. Maroko sprzedaje również koncesje na poszukiwania ropy i gazu.

Saharyjczycy, na terenach okupowanych mają niezwykle utrudniony dostęp do edukacji i pracy. Mieszkańcy obozów uchodźców są w jeszcze gorszej sytuacji. Ich życie zależy w całości od międzynarodowej pomocy humanitarnej a jedno na cztery dzieci cierpi z powodu niedożywienia.²⁷ Tymczasem wpływy z rabunkowej eksploatacji zasobów naturalnych okupowanej Sahary Zachodniej stanowią istotny składnik budżetu Maroka.

Sami Saharyjczycy mieszkający na terenach okupowanych oraz ci w obozach uchodźców wielokrotnie wyrażali swój brak zgody na korzystanie z zasobów naturalnych ich ziemi zarówno przez Królestwo Maroka jak i zagraniczne firmy.

W okupowanych miastach regularnie organizowane są protesty i manifestacje przeciw plądrowaniu zasobów naturalnych. Największy z nich, z 2010r zgromadził w Gdeim Izik, pod El Aaiun, tysiące demonstrantów.²⁸ Został brutalnie rozpędzony przez policję i wojsko a jego organizatorzy zostali skazani przez sąd wojskowy na wyroki dożywocia.²⁹

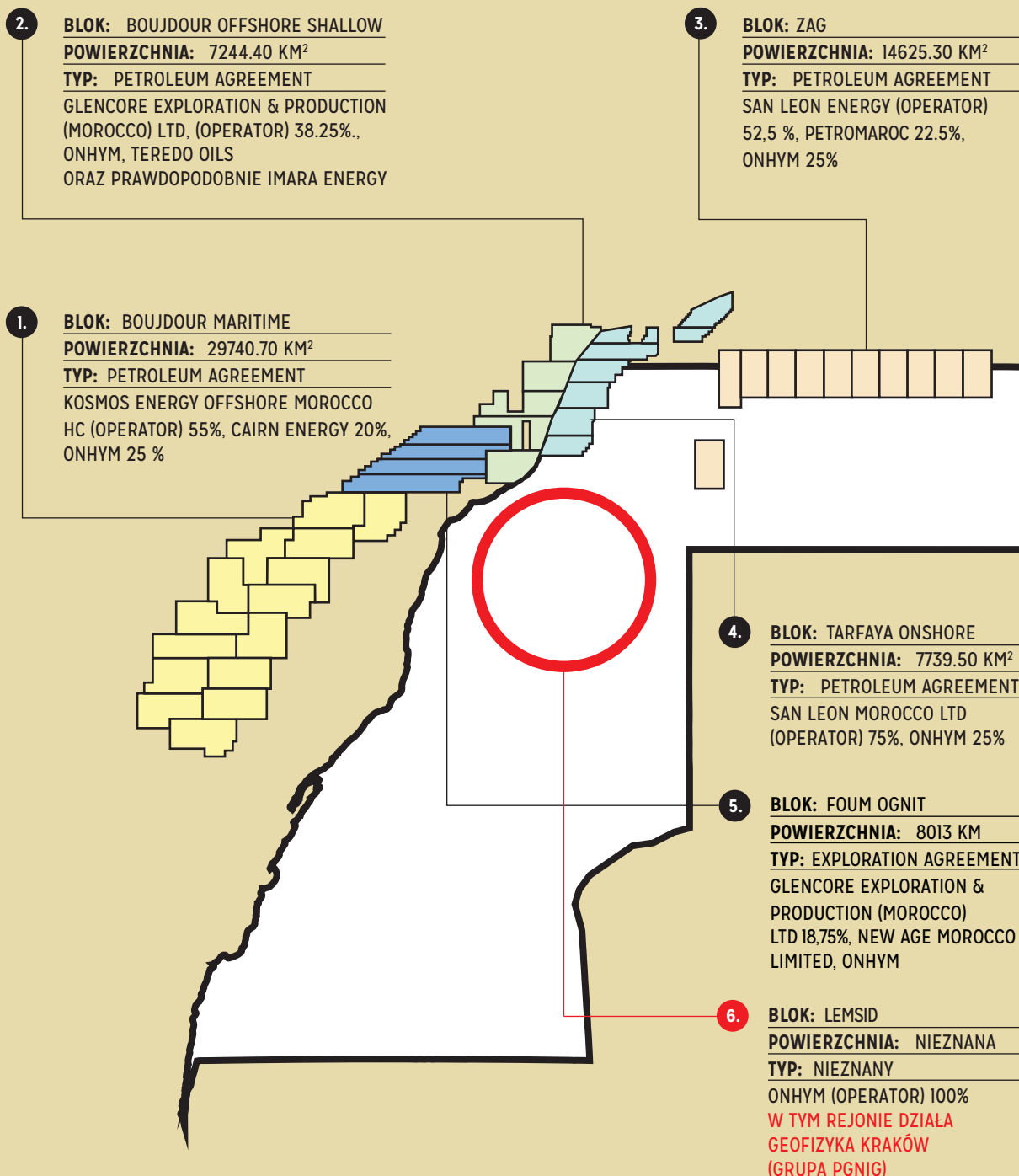
Sprzeciw wobec działalności Maroka oraz zagranicznych firm opublikował również rząd Saharyjskiej Arabskiej Republiki Demokratycznej na uchodźctwie:

“Nie zgadzamy się na żadną eksplorację czy ekonomiczną eksploatację zasobów naturalnych przez jednostki inne niż obywatele Saharyjskiej Arabskiej Republiki Demokratycznej”.³⁰

27 czerwca 2016 WSRW wysłało list do Geofizyki Kraków grupa PGNiG wyzywając do natychmiastowego opuszczenia terytorium Sahary Zachodniej.³¹

MAROKAŃSKIE POSZUKIWANIA ROPY I GAZU

Pomimo protestów Saharyjczyków marokańska spółka skarbu państwa Office National des Hydrocarbures et des Mines (ONHYM) kontynuuje nielegalne poszukiwania ropy i gazu. Obecnie realizowanych jest jest sześć projektów eksploracyjnych. Do tej pory wydano siedem licencji dla firm zagranicznych na poszukiwania ropy i gazu. Nazewnictwo bloków za ONHYM.

REKOMENDACJE

ZALECENIA WSRW DLA PGNiG:

WSRW wzywa PGNiG do poszanowania prawa międzynarodowego, praw człowieka oraz zasad społecznej odpowiedzialności biznesu poprzez natychmiastowe i publiczne wycofanie się z Sahary Zachodniej oraz niepodejmowanie nowej aktywności na tym terenie do czasu rozstrzygnięcia sporu o prawa do Sahary Zachodniej.

ZALECENIA WSRW DLA RZĄDU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ:

WSRW rekomenduje Rządowi Polskiemu jako głównemu akcjonariuszowi PGNiG, aby okazał swoje wsparcie dążeniom ONZ do pokojowego zakończenia konfliktu. Zaleca się również poszanowanie zasad prawa międzynarodowego oraz wezwanie Spółki do natychmiastowego opuszczenia terenu Sahary Zachodniej.

ZALECENIA WSRW DLA AKCJONARIUSZY PGNiG:

WSRW rekomenduje wywarcie presji na spółkę PGNiG tak aby spółka zależna (Geofizyka Kraków) niezwłocznie wycofała się z podjętych przedsięwzięć na terenie okupowanej Sahary Zachodniej.

Obozy uchodźców saharyjskich w Algierii.

FIRMY GEOFIZYCZNE, KTÓRE WYCOFAŁY SIĘ Z SAHARY ZACHODNIEJ

Na przestrzeni lat, mając na względzie prawo międzynarodowe, dobro miejscowej ludności oraz dobre imię firmy z działalności na terenie Sahary Zachodniej wycofało się wiele międzynarodowych koncernów. To tylko niektóre z nich:

TGS-NOPEC, 2003

“Dostrzegamy złożoność sytuacji politycznej w regionie i szanujemy zdanie władz Norwegii. Dlatego też zdecydowaliśmy, że nie będziemy realizować nowych projektów na terenie Sahary Zachodniej do czasu wyjaśnienia sytuacji politycznej.”³²

Thor Offshore, 2005

“Nigdy już nie wyślemy żadnego statku na wody Sahary Zachodniej, nawet jeśli mielibyśmy taką możliwość.”³³

Spectrum ASA, 2011

“Nie chcemy przyjmować zleceń na terenie Sahary Zachodniej. Teraz, z perspektywy czasu, widzę wyraźnie, że przyjęcie tego zlecenia to mógł być zły pomysł.”³⁴

Fugro-Geoteam, 2010

“Fugro-Geoteam zdecydował się wstrzymać wszelkie dalsze zaangażowanie na Saharze Zachodniej do czasu, gdy sytuacja polityczna zostanie rozwiązana.”³⁵

SeaBird Exploration, 2015

“Przyznajemy się do popełnienia błędu. Czujemy się źle, że wspieraliśmy władze okupacyjne.”³⁶

Oraz wiele innych, w tym amerykański Kerr-McGee i francuski Total. Importu towarów pochodzących z terenów okupowanych zaprzestała szwajcarska sieć supermarketów COOP. Z inwestycji w firmy pracujące na Saharze Zachodniej wycofały się również fundusze inwestycyjne z Luxemburgu, Holandii, Norwegii, Danii, Szwecji, Francji, Finlandii.³⁷

PRZYPISY:

1. Geofizyka Kraków, 26.06.2016, Etyka Biznesu. <http://www.geofizyka.krakow.pl/o-nas/nasze-standardy/etyka-biznesu>
2. Geofizyka Kraków, 23.03.2016, GK in Africa Again. <http://www.gk.com.pl/newsroom-1/news/gk-in-africa-again>
3. UN Legal Office, S/2002/161, Letter dated Letter Dated 29 January 2002 from the Under-Secretary-General for Legal Affairs, the Legal Counsel, Addressed to the President of the Security Council. <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=S/2002/161>
4. Association for the Monitoring of Resources and the Protection of the Environment in Western Sahara, April 2016, The Polish Company Geofizyka Kraków starts its Operations in Western Sahara, <http://sahararesources.org/the-polish-company-geofizyka-krakow-starts-its-operations-in-western-sahara/>
5. UN Charter Chapter XI (A/5514, annex III). General Assembly resolution 1541 (XV) 1960 również dotyczy terytoriów niesamodzielnych.
6. ICJ, Advisory Opinion, 16 Oct 1975, Western Sahara. <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6197.pdf>
7. Kosidło, Adam. Sahara Zachodnia: Fiasko Dekolonizacji Czy Sukces Podboju 1975-2011. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012.
8. ibid.
9. African Union, Member States of the AU <http://www.au.int/en/countryprofiles>
10. Robert F. Kennedy Center for Justice & Human Rights, 28.04.2016, Robert F. Kennedy Human Rights Urges UN Security Council to Pass Strong Western Sahara Peacekeeping Mandate, <http://rfkcenter.org/news/news/robert-f-kennedy-human-rights-urges-un-security-council-pass-strong-western-sahara-peacekeeping-mandate/> Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/search/?q=western+sahara> Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/sitesearch/western%20sahara>
11. Wypowiedź w filmie "Sons of the Clouds", reż. Alvaro Longoria, 2012
12. United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO), <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso/>
13. Reuters, 17.03.2016, Morocco Demands U.N. Cut 84 Staff from Western Sahara Mission, <http://www.reuters.com/article/us-morocco-sahara-idUSKCN0W1RW>
14. United Nations News, Preparing for a Choice. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso/index.s.html>
15. U.S. Department of State, 23.02.2001, <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2000/nea/804.htm>
16. Amnesty International, 23.02.2016, Morocco/Western Sahara 2015/2016 <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/morocco/report-morocco/>
17. Remove the Wall, Remove the Moroccan Wall in Western Sahara <http://www.removethewall.org/>
18. Action on Armed Violence, 2012, Understanding and Addressing Needs of Victims and Survivors of ERW in Western Sahara, <http://www.aoav.org.uk/wp-content/uploads/2013/06/Understanding-and-Addressing-Needs-of-Victims-and-Survivors-of-ERW-in-Western-Sahara-September-2012.pdf>
19. United Nations, 1954, Charter of the United Nations and the Statue of the International Court of Justice. <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
20. UN Legal Office, S/2002/161, Letter dated Letter Dated 29 January 2002 from the Under-Secretary-General for Legal Affairs, the Legal Counsel, Addressed to the President of the Security Council. <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=S/2002/161> S/2002/161, edited by United Nations Security Council. <http://www.arso.org/UNlegaladv.htm>
21. NA przykład: Corell, Hans, 2015, The Responsibility of the UN Security Council in the Case of Western Sahara. International Judicial Review (Winter), 2015, <http://www.judicialmonitor.org/current/specialcommentary.html>
22. African Union, 2015, Legal Opinion on the Legality in the Context of International Law of Actions Allegedly Taken in the Exploration And/or Exploitation of Renewable and Non-renewable Natural Resources or Any Other Economic Activity in Western Sahara. <http://www.au.int/en/newsevents/13174/legal-opinion-legality-context-international-law-actions-allegedly-taken>
23. Kosidło, Adam. Sahara Zachodnia: Fiasko Dekolonizacji Czy Sukces Podboju 1975-2011. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012.
24. Court of Justice of the European Union, 10.12.2015, Judgement, European Council v. Frente Polisario, <http://www.wsrw.org/a105x3449>
25. WSRW.org, 08.04.2016, P for Plunder 2015, <http://www.wsrw.org/a105x3438>
26. WSRW.org, 17.06.2016, Report: Label and Liability, <http://wsrw.org/a214x2321>
27. World Food Programme, Medicos Del Mundo, Norwegian Church Aid, Akershus University College, Nutritional and Food Security Survey among the Saharawi refugees in Camps in Tindouf, Algeria (October 2008). http://www.vest-sahara.no/files/dated/2013-05-02/nutritional_survey_2008.pdf
28. WSRW.org, 14.02.2014, Gdeim Izik, <http://wsrw.org/a131x280>
29. ASDHOM, 20.02.2015, Listes Des Prisonniers Politiques Et Leurs Groupes. http://www.asdhom.org/?page_id=838
30. Article 8(3), Law No. 03/2009 of 21 January 2009 Establishing the Maritime Zones of the Saharawi Arab Democratic Republic.
31. List od Western Sahara Resource Watch do Geofizyka Kraków grupa PGNiG, 27.06.2016. http://wsrw.org/files/dated/2016-06-27/wsrw-pgnig_27.06.2016.pdf
32. TGS-Nopec, 18.03.2003, Press release.
33. Dimmalætting, 11.01.2005, Thor Involved in Liberation Struggle in Africa. <http://wsrw.org/a193x1497>
34. WSRW.org, 22.09.2011, Oil Subcontractor Pulls out of Western Sahara. <http://www.wsrw.org/a204x2096>
35. List od Fugro Geoteam AS do Norwegian Support Committee for Western Sahara, 23.04.2010, http://wsrw.org/files/dated/2010-05-06/letter_fugro-nscws_23.04.2010.pdf
36. WSRW.org, 01.04.2015, SeaBird Admits Wrongdoing on NewAge/Glencore Seismic in Western Sahara <http://wsrw.org/a240x3206>
37. WSRW.org, 27.06.2016, Wave of divestments over Western Sahara, <http://wsrw.org/a105x3519>

“Wnioskiem Trybunału jest, iż na podstawie przedstawionych materiałów i informacji nie stwierdza się żadnej więzi terytorialnej suwerenności między Saharą Hiszpańską a Królestwem Marokańskim i Mauretanią. A zatem Trybunał nie stwierdził powiązań prawnych, które mogłyby uniemożliwić zastosowanie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 1514/XV w dekolonizacji Sahary Zachodniej a w szczególności prawa do autodeterminacji poprzez wolne wyrażenie woli ludności tego Terytorium.”

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, 16 października 1975